

KORĖJA: rytmečio gaivos, *kimči* ir *adžiumų* šalis

Aurelijus Zykas – politikos mokslų daktaras, VDU Azijos studijų centro vadovas, japonologas, knygos „Japonijos spalvos ir skoniai“ autorius, lietuvių–japonų kalbų žodyno (www.nihongo.vdu.lt) kūrėjas, keliautojas ir rašytojas.

Teksto autorius AURELIJUS ZYKAS

Nuotraukos autoriaus ir iš redakcijos archyvo

Nepelnytai pamiršta „mažoji sesė“

Mėgstu ginti Korėją. Esu prisiekęs ir aršus jos advokatas, norintis laimėti bet kokią bylą teisme dėl jos. Dėl to, kad manau, jog ši šalis yra nepelnytai nuskriausta ir pamiršta. Kai lietuviai ima kalbėti apie tolimiausias Azijos šalis, dažnai išgirsti svajingai tariant: „O... kaip norėčiau pamatyti... Japoniją... Fudžį... sakuras...“ Na, Kinija imponuoja savo ekonominiais pasiekimais arba tūkstantmete civilizacija. O trečioji, mažoji sesė, įsiterpusi tarp dviejų milžinių, tarsi pranyksta jų šešėlyje.

Iš tiesų Korėja pilna netikėtų atradimų. Kartais būna taip, kad šis „pusiau nereikalingas priedas“, siūlomas turistiniuose paketuose ir papildantis Japonijos ar Kinijos kelionių programas, netikėtai sužimba puikiomis spalvomis ir pranoksta visus lūkesčius. Sakyčiau, Korėja savotiškai suderina „geruosius“ savo kaimynių bruožus. Tvarkinga, ritualizuota, darbšti kaip Japonija, o kartu – dinamiška, judri, energinga kaip Kinija.

Kas mane žavi Korėjoje nuo pat pirmųjų apsilankymų – tai paprastumas ir žmogiškumas. Žmonės čia tiesiog gyvena: lekia ir ilsisi, kartais apsižodžiuoja gatvėje, kartais stumteli vienas kitą... Senyvos moteriškos, vadinamosios *adžiumos*, čia yra tikras fenomenas: jos kaip kokios italės apšnekės, paaiškina apie gyvenimą, gal aprėks ir toliau vėl bėgs neaiškia kryptimi, besipuikuodamos garbiniuotomis šukuosenomis...

Taiki civilizacija

Korėja – kaip Lietuva. Ji visada buvo našlaitė istorijos pagairėje, siekusi išlikti tarp dviejų galingų įseserių. Na taip, ji niekada nesukūrė didžiausios valstybės (kur jau čia mums, lietuviams, beprilygsi!), bet ir jos istorijoje būta šlovingų laikotarpių. Ir didžiujasi korėjiečiai, beje, ne Vytautu, kuris girdė žirgus Juodojoje jūroje (tik kažki, ar skanu jiems buvo), ir ne savo valstybės dydžiais ar iečių ilgiais, bet pirmiausia žmonėmis išradėjais.

Korėjietiška Vytauto versija yra karalius Sedžongas – išmintingas XIV a. valdovas, kurio dėka buvo sukurtas korėjietiškas raidynas – *hangulis*. Anot paplitusios pasakojimo versijos, šis bene logiškiausias pasaulio raidynas buvo sukurtas norint išvaduoti liaudį nuo tūkstančių kinų rašto ženklų kalimo ir padidinti raštingumą. Kitas korėjiečių didvyris yra admiras I Sunšinas – pirmasis pasaulyje pastatęs geležinį laivą, kuris, o stebukle, neskendo. Būtent jiems abiem ir pastatyti paminklai pagrindinėje Seulo aikštėje.

O kalbant apie užkariavimus – per savo istoriją Korėja nėra pradėjusi jokio karo. Taip, būdavo skilimo laikotarpiai, kuomet atskiros korėjiečių valstybės pešdavosi tarpusavyje dėl hegemonijos ar teritorijų (beje, dabartinis šalies suskilimas į kelias dalis tikrai nėra pirmasis toks jos istorijoje). Tačiau pradėti karą prieš kaimynes? Niekada. Priešingai, būtent kaimynės nepraleisdavo progos čia pasisvečiuoti: valdė pusiasalį ir kinai, ir mongolai, ir mandžiūrai, ir japonai. Pastarieji net du kartus čia nesmagiai „prisidirbo“: vieną kartą XVI a., vėliau – XX a., kurdami garsiąją „Rytų Azijos klestėjimo erdvę“, kurioje visos Azijos ir Okeanijos tautos turėjo bujoti po Tekančios saulės vėliava.

Korėjiečiai kūrė taikią ir rafinuotą civilizaciją, kuri puičiai tiko klestėti taikos sąlygomis. Jie niekada neišvystė gilių ir atšiaurios karių kultūros, kuri yra vienas svarbiausių japoniškosios civilizacijos sluoksnių. Jie beveik nestatė galingų pilių, kurios puošia Japonijos kraštovaizdį, ir negarsėjo tobulais kardais. Svarbiausi jų kūriniai –

rūmai, administraciniai pastatai, šventyklos, mokyklos, o svarbiausios jų istorijos – apie teisingus karalius, siekusius teisingai valdyti valstybę, rūpintis religija ir gerinti žmonių gyvenimą.

Tarp didmiesčių ir provincijos

Du didžiausi Pietų Korėjos miestai – Seulas ir Busanas išsidėstę priešinguose šalies kampuose. Kartu jie yra ir du antipodai: oficialioji biurokratizuota sostinė su didelėmis aikštėmis bei rūmais ir sparčiai išaugęs, modernus uostamiestis su paplūdimiais, judriu žuvų turgumi bei mielomis *adžiumomis*, kurios rėkauja, siūlydamos savo prekes. Tačiau abu šie didmiesčiai su moderniais pastatais simbolizuoja Pietų Korėjos ekonominę proveržį, kurio metu maža, istorinių negandų nustekenta šalis įsiliejo į ekonominių pasaulio lyderių gretas ir išgarsėjo savo didžiosiomis kompanijomis, tokiomis kaip „Hyundai“, „Samsung“ ar „Kia“. Abiejuose miestuose išgarsite šiuolaikinių legendų apie moderniosios Korėjos lyderius, išaugusius sunkiomis karo sąlygomis ir kūrusius stebuklus.

Tačiau nei karai, nei ekonominis vystymasis nesugebėjo sunaikinti ir ankstesniojo miestų žavesio. Senojo Seulo širdyje esantis Bukčiongas – savotiškas senamiestis, kur kalvotoje vietovėje tankiai vienas prie kito prisispaudę dailūs nameliai, besizvalgantys iš už mūrinių tvorų su jaukais varteliais. Vaikščiodamas siauromis vingiuotomis gatvelėmis galėsite pasimėgauti čerpinių stogų zig-

zagais, o pakeliui aptiksite jaukią kavinę, muziejuką ar, slėpdamasis nuo pūgos, prisėsite pasiurbčioti tradicinės arbatos su zizifo vaisiais ar kedrų sėklomis.

Žavi Korėja ir savo provincijos kraštovaizdžiais. Senovinių paminklų ir archeologijos mėgėjams tikrai patiks senoji Šilos karalystės sostinė Gjongdžu, pilna senovinių kapų, šventyklų ir netgi observatorijų. Du miesteliai, Jandongas ir Hahue, yra išlaikę tradicinį gyvenimo būdą ir todėl saugomi UNESCO kaip pasaulio kultūros paveldo paminklai (Pietų Korėjoje tokių paminklų yra 12, Šiaurės Korėjoje – vos 2). Tradicinis korėjietiškas kaimo namas yra ne tik dengtas nendrėmis, bet dar ir apaugintas virkščiomis su bręstančiais moliūgais, o neatskiriama kraštovaizdžio dalis – moliniai *kimči* puodai, iš grindų kyšantys kaminai (tradicinio grindų šildymo atributas) bei mediniai stabukai *džiangsungai*, keistai primenantys lietuviškus medžio drožinius, kadaise gausiai puošusius lietuvišką kraštovaizdį.

Gamta

Esu lankęsis Korėjoje ir rudenį, ir žiemą, ir pavasarį. Gražiausias man vis dėlto yra ruduo, ankstyvas lapkritis, kada kalnai tarsi dailininko impresionisto teptuku išmarginami geltonais, raudonais ir violetiniais dryžiais. Važiuoji ir jautiesi... na taip, tarsi pasakoje... Jeigu atvirai, tai tokio gražaus rudens man nėra tekę matyti nė vienoje šalyje. Bet ir patys korėjiečiai labai vertina šį laikotarpį, kurį vadina *tanpung*. Tuo metu visa tauta keliauja į gražiausias vietas, gausios šeimos – kokios keturios ar net penkios kartos – fotografuojasi prie rudeninių medžių...

Nors japonai garsėja savo vyšniomis, korėjiečiai turbūt ne mažiau mėgsta pavasarinį žydėjimą ir džiaugiasi pavasariu. Žavimasi ne tik vyšniomis, bet ir slyvomis (*mehua*), forzijomis (*kenari*)... Atrodo, šioje šalyje, kaip ir Kinijoje, labai daug meno kūrinių skirta žydinčioms slyvoms, žavėjimosi jomis kultūra – seniausia ir labiausiai išvystyta.

Vasara ir žiema Korėjoje, kaip ir visose Rytų Azijos šalyse, nėra smagiausi sezonai. Vasara čia ganėtinai karšta ir drėgna, o žiema mažai kuo skiriasi nuo lietuviškosios – gali nemažai prisnigti arba orai „džiugins“ darganomis ir lietumi. Vykstantiems žiemą tikrai patarčiau prigriebti šiltų drabužių, net ir paltų, šalikų bei kepurų. Nors Korėja apsupta jūros, klimatas čia gana žemyninis ir iš Sibiro atkeliauja žvarbokas vėjas. Mano susidūrimas su korėjietiška žiema, kuri, beje, tais metais buvo rekordiškai šalta, nebuvo vienas maloniausių...

Atšiauri žiema išmokė korėjiečius (na, neapsieita ir be kinų medicinos mokymų) stiprinti kūną reikalingomis medžiagomis ir naudotis laukinės gamtos teikiamomis gėrybėmis. Todėl vietiniai labai mėgsta visokius nuovirus bei virusus iš šaknelių ar vaisių. Netgi tradicinė žaliąji arbata dažnai keičiama zizifo, *godži* uogų ar ženšenio nuovirais.

Pastarasis iš tiesų yra vietinės medicinos karalius, nes natūralios jo augimvietės ir yra Korėjoje bei gretimoje Šiaurės Rytų Kinijoje (Mandžiūrijoje). Anksčiau augę natūraliai, ženšeniai buvo perkelti į plantacijas ir dabar praktiškai visur puoselėjami žmogaus rankomis. Jeigu keliaudami po Korėją išvysite nuo saulės įvairiomis priemonėmis slepiamus daržus, žinokite, kad ten ir auga ta aukso vertės šaknis – ji labai nemėgsta saulės šviesos.

„Tikras“ maistas

Korėjiečiai, kaip ir kitos Azijos tautos, mėgsta valgyti ir vertina maistą. Ir, sakyčiau, korėjiečių maistas gali būti puikus atradimas mums, lietuviams. Nors korėjiečių restoranų mūsų šalyje beveik neaptinkama ir esame priversti pažindintis su lietuviška kulinarija ar japoniškos virtuvės versija, korėjiečių virtuvė man kartais atrodo labai nebloga alternatyva. Ji siūlo tokią „tikrą“ maistą su gana aiškiais ir ryškiais skoniais, kuris pasotina ir pripildo. Čia daug žuvies, mėsos, kuri smagiai čirška ant grotelių ir labai maloniai primena saulėtą vasaros dieną kieme sukiojant šašlyko iešmą.

Pagrindinis ingredientas čia yra raudonasis pipiras *godžiu*, paverčiantis skonių paletę gana aštria (bet ne pernelyg) ir viską nuspalvinantis puikiais raudonais atspalviais. Jis – panašiai kaip bulvė lietuviams: nors introdukuotas palyginti vėlai (sako, kad klasikinė korėjiečių virtuvė buvo labai švelnių skonių), bet tapo neatskiriama korėjiečių gyvenimo dalimi ir paliko ryškų pėdsaką šalies mityboje.

Be raudonojo pipiro beveik neišsivaizduojamas ir korėjiečių nacionalinis pasididžiavimas – *kimči*. Tai – su prieskoniais fermentuoti Pekino kopūstai, pasižymintys aštroku ir rūgštoku skoniu. Jie vartojami kaskart valgant ir labai padeda suskaidyti gausius mėsinius patiekalus. Tiesa, tūlam broliui lietuviui, privalgiusiam jo pernelyg daug, ir čakros gali atsiverti... Tos apatinės...

Kimči korėjiečiams yra toks svarbus, kad praktiškai kiekviena šeima turi atskirą *kimči* šaldytuvą, kuriame sudarytos rojaus sąlygos gyvuoti ir tarpti šiam produktui. Panašiai kaip prancūzas gali ištisas valandas kalbėti apie sūrius bei vyną, taip normalus korėjietis visą dieną gali postringauti apie *kimči*. Juk jis gali būti gaminamas ne tik iš kopūsto, bet ir iš agurko, ridiko, baklažano, galima

rasti net austrių *kimči*. O pats skaniausias, natūralu, bus iš konkretaus korėjiečio gimtosios vietovės, kur jis gaminamas labai ypatingu būdu... Ir, žinoma, Seulo *kimči* yra patys neskaniausi... bet „jeigu atvažiuotumėt pas mano šeimą, va ten tai būtų tas tikrasis skonis...“ Tikrai nustebsite, jeigu kada nors kurioje nors Korėjoje svarstytyje galimybę pakeisti nacionalinę vėliavą ir jos centre pa-vaizduoti lėkštelę *kimči*.

Korėjiečių kultūros žodynelis

Hanbokas – korėjietiškas tautinis drabužis iš dviejų dalių: palaidinės ir sijono (moterims) arba kelnų (vyrams). Paprastai moteriški *hanbokai* yra labai puošnūs ir spalvingi.

Hangulis – korėjietiškas raidynas, sukurtas XIV a., kuris leidžia užrašyti šią kalbą garsiniu principu. Jį sudaro vos 24 ženklukai, kurie grupuojami skiemenimis. Nors dėl keistos „brūkšniukų ir rutuliukų“ išvaizdos netgi kaimynai kinai jį kartais pavadina „ateivių rašmenimis“, tai yra viena logiškiausių ir greičiausiai išmokstamų rašto sistemų pasaulyje. Bent jau taip sako patys korėjiečiai...

Jangbanai – feodalinės Korėjos didikų intelektualų sluoksnis, kadaise viešpatavęs visuomenėje. Vienas skiriamųjų bruožų – specifinės skrybėlės.

Kimči – aštrūs fermentuoti Pekino kopūstai, be kurių normalus korėjietis negalėtų išgyventi nė dienos.

Kimbapas – ne, nevadinkite jo korėjiečių *sušiu*, nes tai – didelis įžaidimas. Žinoma, panašumas į japonišką *makidzuši* yra didelis, bet abi tautos įsitikinusios, jog tai yra jų išradimas. Tiesa, *kimbapas* paprastai įdaromas ne žalia žuvimi, bet dešra, marinuotais agurkėliais ar morkomis.

Ondolis – šildomos grindys, veiksmingai padedančios gintis nuo šalčio atšiaurią žiemą. Tradiciniai korėjiečių namai paprastai turėjo *ondolį*, šildomą malkomis, todėl net rūmuose galima išvysti iš grindų išeinančius kaminus. Dabartiniuose Korėjos butuose beveik visur įrengti elektriniai *ondoliai*.

Pansoris – tradicinis dainuojamasis pasakojimas.

Samulnoris – dinamiškas ir spalvingas keturių būgnų rūšių ansamblis, kurio nariai ne tik groja, bet ir šoka, atlieka akrobatinius triukus.

Sirumas – korėjietiško stiliaus imtynės, kuriose kaunasi stiprūs ir drūti korėjiečiai vaikinai.

Sodžiu – nacionalinis gėrimas, gamybos procesu daug kuo primenantis degtinę. Jo stiprumas svyruoja tarp 20 ir 50 laipsnių. Gaminamas ne tik iš ryžių, bet ir iš visokių kitokių javų. Bendravimas Korėjoje neišsivaizduojamas be gausaus *sodžiu* bei kitų gėrimų vartojimo.

Japonija ir Pietų Korėja

Pietų Koreja ir Japonija spalio 24 - lapkričio 11 d.

Japonija lapkričio 15 - 28 d.

Kodėl verta rinktis keliones su Travel Planet?

- Pažinsite Pietų Korėją ir Japoniją su Aurelijum Zyku
- Nedidelės, iki 12 keliautojų grupės
- Originalūs ir išsamūs maršrutai

